זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו מיבעיא ליה אמרי רב כרבי שמעון בן לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ולא מיתוקמא מתני' כרבנן דקתני סיפא ואם מתו יקברו (אמר) ממאי דהא מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה הוא דלמא משום א) [א]דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא אמרי אם כן ניתני אם נעשו טריפה יקברו ואיבעית אימא לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אבל קדם הקדשן וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן [1]צבי מה צבי פטור מן הבכורה אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה אוציא אני את הבכורה ולא אוציא את המתנות תלמוד לומר איל מה איל פטור מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות ב) אי מה [ב]צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין חלבן מותר ת"ל ג)אך חלק אמר מר אוציא את הבכור ולא אוציא את המתנות מאי שנא אוציא את הבכור שאין שוה בכל ולא אוציא את המתנות ששוות בכל ת"ל איל אמר ליה רב פפא לאביי אי מה צבי ואיל [ג]אין אותו ואת בנו נוהג בהן אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג ד)בו א"ל למאי מדמית להו אי לחולין אותו ואת בנו נוהג בו ואי לקדשים ה)אותו ואת בנו נוהג בו אמר ליה אי הכי גבי חלבו נמי נימא הכי למאי מדמית להו אי לחולין חלבן אסור ואי לקדשים חלבן אסור אלא לאו מי אמרת אך ולא חלבן אימא נמי אך ולא אותו ואת בנו רבא אמר אך לאותו ואת בנו הוא דאתא וחלבו מדמו נפקא דכתיב [2]רק את דמו לא תאכל מאי דמו אילימא דמו ממש לא יהא אלא דמן דצבי ואיל אטו דמן דצבי ואיל מי שרי אלא דמו חלבו וליכתוב רחמנא חלבו אי כתב רחמנא חלב הוה אמינא אהני היקישא ואהני קרא אהני היקישא למעוטי מכרת דכי כתב כרת אאוכל חלב בהמה הוא דכתיב שנא' [3]כי כל אוכל חלב מן הבהמה ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא להכי אפקיה רחמנא בלשון דמו לומר לך מה דמו בכרת אף חלבו בכרת והא תנא אך ולא חלבו קאמר ה"ק אילו לא נאמר דמו הייתי אומר אך ולא חלבו עכשיו שנאמר דמו לאותו ואת בנו הוא דאתא: ואינן יוצאין לחולין: מנא הני מילי ג) ו)דת"ר [1]תזבח ולא גיזה ד) בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלביך מכאן ה) שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים

איכא

רש"י

ו)**זו דברי רבי שמעון.** דאמר בפרק בתרא דתמורה (דף לג.) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה (א): **דתנן ר' שמעון אומר כו'.** ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו מכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בבעל מום מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח ז) וממאי דתנא דמתני' סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שצריכין שיהו חיין בשעת פדייה כדכתיב ח) והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואח"כ והעריך אותה מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את ט)מומן דאגב שקדשן למזבח מקדישין תמימים י): **אבל חכמים.** לאו הנך רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה [לג.] דהתם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא: **אפי' חיה.** דאינה ראויה למזבח: **הכי נמי דאם מתו יפדו.** דבבעל מום מעיקרא מודו כ): **רב.** דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם [לג:] לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתני' כולה כרבנן: **דקתני בסיפא.** דמתניתין אם מתו יקברו ל)דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה: **א"כ.** לטעמא דמתני' משום אכילה דקדשים לכלבים הוא: **ניתני אם נעשו טריפה יקברו.** דמשמע אע"ג דמצי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט מתו ש"מ טעמא משום העמדה מ)והערכה (ולא) כר' יוחנן דאמר התם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתני' כרבנן ורישא נמי מיתוקמא כדידהו דבבעל מום מעיקרו כולהו מודו ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: **צבי.** כצבי ואיל ומוקמינא בסיפרי נ) דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר: **מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה.** דבקרך וצאנך כתיב ס): **ולא אוציא את המתנות.** ולקמן פריך מאי אולמיה דמתנות מבכורה: **צבי ואיל פטורין מן המתנות.** דכתיב במתנות ע) אם שור אם שה: **ומ"ש.** מתנות דלא נפקי מקרא קמא: ומתרץ **אוציא את הבכורה שאינה שוה בכל.** שאינה נוהגת בנקבות כזכרים: **צבי ואיל.** אין אותו ואת בנו נוהג בצבי ואיל דכתיב פ) שור או שה: **א"ל למאי מדמית ליה.** לפסולי המוקדשין דתיפטרינהו מאותו ואת בנו: אותו ואת בנו נוהג בחולין ובמוקדשין כדמפרש בשחיטת חולין (דף עח.): **א"ה גבי חלבו נמי.** אמאי איצטריך אך למיסר תיפוק לי דאסור דלמאי מדמית להו כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש לצבי ואיל לא נפקי מתורת קדשים: **אך ולא אותו ואת בנו.** ומסתברא דהיקשא למיפטר מבכורה ומתנות אתיא ואך למיסר חלבו ואותו ואת בנו דהשתא מדמינן להו לקדשים גמורין דאי אמרינן איפכא לא מדמינן להו לא לקדשים ולא לחולין: **רק את דמו.** בבכור בעל מום כתיב: **אהני היקישא.** דאיתקוש לצבי ואיל: **ואהני קרא.** דכתיב את חלבו לא תאכל. אהני היקישא מכרת צ) והוה מיסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגו' ואהני קרא למיקם עליה בלאו דלא תישרייה לגמרי להכי אפקיה כו': **והא תנא.** דברייתא דלעיל מפיק חלבו מאך והכא היכי מצי למימר דאך לאותו ואת בנו אתא: **אילו לא נאמר כו'.** והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מיניא לאפוקי מהכא: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת (דברים יב) ואוקימנא [ספרי ראה יב טו] בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן:

היכא

תוספות

מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות כו'. בשמעתין משמע דאי לא כתב אך הוה דרשינן נמי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר ולעיל בסוף פ"ק (דף יב.) דרשינן נמי מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין ותימה מגלן כל הנך דרשות דתלתא צבי ואיל כתובין וכולהו צריכי כדמפרש לקמן פרק פסולי המוקדשין (דף לג.) ד) וי"ל דהתם נמי מפרש חד לבכורה ומתנות והיינו כדמפרש הכא חד מצבי וחד מאיל עוד מפרש התם ס)(חד לבכורה) חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא כמו שמפרש ר"ת המרביע והמנהיג שור של פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הן ועשאן הכתוב שני גופים והיינו מצבי ואיל דמד שור דפסולי המוקדשין עשאן הכתוב כשני גופים וכשמנהיגו לבדו כאילו מנהיג צבי ואיל ביחד וחייב משום כלאים ואידך חד לכדר' עקיבא דמתיר אפי' לעובד כוכבים או לכדרבי אלעזר הקפר פ' שני דחולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין טעונים שחיטה אף צבי ואיל כן ומצבי לחודיה הוה ידעינן איל דמצבי ילפינן כל חיה ר)ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל דאין פודין וחלבו מותר ואותו ואת בנו דבעי למידרש בסמוך אי לאו אך היינו מצבי ואיל דדרשינן מיניה בכורה ומתנות דמשמע שרוצה ליתן להם דין חיה ש)ואי כתיב אך לחייב על חלבה ואותו ואת בנו כדמפרש בין לחולין מדמית ליה בין לקדשים מדמית להו ובסמוך דקאמר וולדן וחלבן היכי דמי אי דאיעבר ואיתייליד אחר פדיונן ולד צבי ואיל הוא דאו יתורא איכא אלא ממילא פשיטא ליה דהוי כוליה צבי ואיל: **אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו.** לא מצי למיפרך מה צבי ואיל טעון כסוי אף פסולי המוקדשין כן דבהדיא דרשינן פ' כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי פסולי המוקדשין על הארץ תשפכנו כמים מה כו': **רק את דמו לא תאכל.** האי קרא גבי בכור כתיב והרבה תימה דלא מייתי רק ת)את הדם לא תאכל דכתיב גבי שאר פסולי המוקדשים ואין להקשות דדילמא איצטריך לחמשה לאוין האמורין בדם דמפרש פ"ק דכריתות (דף ד:) דהא טובא לאוין כתיבי יותר מה' חד בויקרא וחד בצו את אהרן ותרי באחרי מות וד' בראה הרי ח' בר מהאי דבכור ושמא דריש להו א)למילתא אחריתי: **ואהני קרא למיקם עליה בלאו.** וא"ת אדרבה כיון ב)דמהדריה הקרא הדר לגמרי אף מכרת כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין הגוזז והעובד בהם סופג ארבעים ולא אמר איתקוש לצבי ואיל ומפקיע לגמרי מלאו וכי כתיב תזבח ולא גיזה איסורא בעלמא אלא ג) אמר אהדריה לאיסוריה ס) וצריך לחלק ומהסיא להגוזז והעובד בהם נמי קשה ו) על מה שפי' טעמו ע)ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו כגון גיעולי עובדי כוכבים דהשתא כי אישתרי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא איכא לא מלקות ואינו נראה דלית לך למימר אהדריה לאיסורא כדפרישית:

מה

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' י:

כה ב מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג טוש"ע יו"ד סי' סד סעיף א:

כו ג מיי' פי"ב מהל' שחיטה הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' טז סעי' ז:

כז ד מיי' שם הלכה ג:

◆

שיטה מקובצת

א) אי מה צבי ואיל חלבן וכו'. ק"ל אמאי לא פריך אי מה צבי ואיל א) חלבן מותר וכו' וכיח ה"נ והא תנן במתני' וולדן וחלבן אסור וג"ל דלא הוה מצי לשנויי כדשנינן לקמן ואולי דגרסי חלבן ב) וחלבו קא פריך מיהו קשיא לן דהא קאמר בתר הכי דכי כתיב כרת אאוכל וכו' ומשמע דחלבן גרסי'. גליון תוס' תיצוניות: ב) דת"ר תזבח ולא גיזה וכו'. וה"ה לעבודה נמי דממעטינן מהאי קרא דשניהם שוים. תוספות תיצוניות: ג) בשר ולא חלב. הקשה ר"ן דהא בת"כ בפ' שמיני דריש דחלב פסולי המוקדשין אסור ממפריסי הפרסה טמא ואין לומר דהא דקאמר הכא ולא חלב היינו לחלוב דוקא אסור כמו לגוזז דאסור ואפ"ה גיזה שרייא וכן לחלוב אסור והחלב שרי אי לאו דת"כ דהא בחולין שרי שי"מ דמקרא דהכא דריש אסור בחלב גופיה וי"ל דבת"כ איצטריך עיקר קרא לתמורה פסולי המוקדשין ובת"כ פ' שמיני פ"י. גליון תוס' תיצוניות: ד) וי"ל דהתם נמי וכו' וז"ל הרא"ש לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין וי"ל דג' צבי ואיל כתיבי מחד מנייהו דרשינן שפטורין מן הבכורה ומן המתנות חד מצבי וחד מאיל ואידך צבי ואיל חד לכדר' עקיבא וחד לכדר' אלעזר הקפר וד"ע מפיק פטורה דבכור ומתנות מחד רצבי פטור משניהם ואייתר ליה איל לכדר' אלעזר והא דבעי למדרש מניה אי לאו אך דאין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר היינו מההוא צבי ואיל דדרשינן מניה בכורה ומתנות דמשמע ליה ליתן לו כל דין חיה: ה) וצריך לחלק וכו'. וז"ל תוס' תיצוניות וא"ר הר"ר מנות דלא דמי דהתם לא אסרה תורה בפי' גיזה אבל הכא דקרא כתיב למיסר חלבו בפי' לא שייך לומר אהדריה לאסוריה קמא לכרת כיון דאיכא היקישא ובזה ניחא פי' הרב יוסף מאורלינש בטעם כעיקר בפ' גיד הנשה ושם פי': וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דלא דמי דהתם דרשינן תזבח וביחה התירה לך ונשארה באיסור הא' אבל הכא מהיקשא אפקיה לגמרי ואח"כ הזהיר על חלבו וה"נ אמרינן גבי גיעולי עובדי כוכבים דאשתרו כשהתיר הכתוב טעם לפגם כגון נבילה מוסרחת וכי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים במדין איסורא בעלמא אית ביה בלא מלקות (עי' בתוס' זבחים ע"א):

א) ר"ל קלב של נקבה. ג) נראה דר"ל דגרסי' קלבן בשני קמצין.

◆

רבינו גרשום (המשך)

דת"ר. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מה צבי פטור מן הבכורה דכתיב בבקר ובצאנך הזכר תקדיש וגו' ולא מצבי: אף פסולי המוקדשין פטורין. דפרשה זו מיירי בפסולי המוקדשין דכתיב הטמא והטהור דאע"ג דפסולי המוקדשין נינהו כיון דקדם הקדשן למומן עדיין יש להן קדושה ופטורין מן הבכורה הואיל וקדשו קדושת הגוף קודם שהוממו: אוציא אני את הבכורה. שיפטרו מן הבכורה ולא אוציא את המתנות אלא יתחייבו במתנות: ומאי שנא. דלפטרו מבכורה וליחייבו במתנות אילימא משום דבכורה קילא דאינה שוה בכל שאין בכור אלא זכר אבל מתנות נוהגת בין בזכרים בין בנקבות ת"ל איל להכי כתיב איל דפטור דכתיב אם שור ואם שה ונתן לכהן וכו': ת"ל אך. מיעט פסולי המוקדשין שחלבן אסור: א"ל למאי קא מדמית להו אי פטרת להו מבכורה ומתנות קא מדמית להו לקדשין גמורין וכי קא מחייבת להו בבכורה ומתנות היכא דקדם מום קבוע להקדשן קא מדמית להו לחולין גמורין. אבל אי פטרת להו מאותו ואת בנו לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין: אי הכי. חלבו נמי לא ליצטריך אך למעוטי נמי דלימא נמי למאי מדמית להו: א"ל א) אביי ודאי לאו מילתא היא דאמרי למאי מדמית להו כו'. אלא הכי יכול למימר כי היכי דאמרת אך ולא חלבן הכי נמי אימא אך ולא אותו ואת בנו: אלא. מאי דמו דאסר הכא ודאי לא אסר אלא חלבו: אהני הקישא. דאיתקש פסולי המוקדשין לצבי ואיל למעוטי חלבן מן כרת כי היכי דאחלב צבי ואיל ליכא כרת: ואהני קרא. רק את דמו לא תאכל למיקם עליה בלאו בעלמא ולא בכרת: להכי. כתיב חלבו בלשון דמו לומר לך מה דמו דצבי בכרת אף חלב פסולי המוקדשין בכרת: והא תנא

מסורת הש"ס

א) [פסחים כג. שבועות יא: תמורה יח. לא.], ב) [פסחים כ. וש"נ], ג) נ"ל כאן, ד) [לעיל ו: תמורה לא. ע"ש], ה) [פסחים כט. וש"נ], ו) [מכאן שייך עיל לדף יד:], ז) הס דאגב שמקדישן למזבח מקדישין תמימים ותמלי דתנא כו'. נ"ק, ח) [ויקרא כז], ט) מומן ואם מתו יקברו הס"ד והאמר שייך לעיל. נ"ק, י) נ"א במומן, כ) ע"כ שייך לעמוד הקודם, ל) ש"מ דקדשי. נ"ק, מ) והערכה הס"ד ואח"כ ד"ה כר' יוחנן ותיבת ודלא יש למחוק. נ"ק, נ) [ראה יב טו], ס) [דברים יב], ע) [דברים יח], פ) [ויקרא כב], צ) למעוטי מכרת, ק) נ"ק מ"ו, ר) ואידך לכדרב מרי דמה צבי ואיל אין פודין ודבעי למידרש בסמוך דחלבו ואותו ואת בנו מותר אי לאו כו'. נ"ק, ש) ולהכי כתיב. נ"ק, ת) נ"ל הדם לא תאכלנו וכו', א) במכילתא למילתא. נ"ק, ב) דהדריה קרא הדריה לגמרי אף לכרת. נ"ק, ג) אמרי. נ"ק, ד) על מה דאמרי' טעמו ולא ממשו אסור דילפי' מגיעולי עובדי כוכבים ואין לוקין עליו דכיון דאישתרי טעם לפגם כמו נבילה מסרחת כי הדר אסר גיעולי עובדי כוכבים וכו' ולא מלקות ואינו נראה דאיכא למימר. נ"ק, ה) [ע' תוס' חולין צט. ד"ה דלא פי' מה שכתבו בשם הר"י מאורלינש ור"ת השיב לו וכ"כ תוס' בתם' ע"ז סז. ד"ה אמר ר"י וע"ע תוס' מילה יב. ד"ה השוחט].

◆

תורה אור השלם

1. רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: דברים יב טו

2. רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: דברים טו כג

3. כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַייָ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: ויקרא ז כה

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה זו דברי ר"ש וכו' והערכה דתנן ר"ש וכו' לא היו בכלל מכלל דקרא וכו' אע"ג דקדשי מזבח נינהו הס"ד ואח"כ מ"ה אבל חכמים וד"ה אפילו חיה וד"ה הכי נמי וד"ה רב דלא מוקי וכו' כרבנן דקתני בסיפא וכו' מתו יקברו אלמא דקדשי וכו' העמדה והערכה הס"ד ואח"כ מ"ה מדקתני סיפא גבי קדם וכו' קדישין במומן הס"ד ואח"כ מ"ה ממאי דתנא דמתני' וכו' והעריך אותה הס"ד ואח"כ מ"ה א"כ לטעמא דמתני':

◆

מוסף רש"י

דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. אלא למיתה וטעון קבורה לאחר מיתה (תמורה יז.). **אך חלק.** אכן ורקן מיעוטין (עירובין עה. פסחים ה. שם עא. שבועות יג.). **תזבח.** רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר, בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן הכתוב מדבר (לעיל יד.).

◆

רבינו גרשום

זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו: אמרי רב. סבר לה כריש לקיש דאמר בסוף מסכת תמורה לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל [העמדה והערכה] קדשי מזבח לא היו: ולא מיתוקמא. הא מתניתין דבכורות כרבנן משום סיפא דקתני אבל קדם הקדישן למומן אם מתו יקברו ואי רבנן כיון דאמרי דקדשי מזבח לא היו אם מתו יפדו איבעי למתני וכר' שמעון מיתוקמא רישא וסיפא דהא אמר קדשי מזבח היו בכלל הילכך כי קדם הקדש למומן יקברו אבל בבעל מום מעיקרו היינו דקדם מומו להקדשו מודה דנפדה אבל לרבנן זה וזה נפדין מיבעי ליה: אמרי אכתי יכול נמי לאוקומא כרבנן דאמרי קדשי מזבח לא היו דמאי דהאי דקתני אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה להיכא דקדם הקדש למומן ולא אפשר דמתו: דילמא. לרבנן נמי אע"ג דאמרי קדשי מזבח לא היו משום הכי אמרינן יקברו דאין פודין את הקדשים וכו'. אבל היכא דקדם מומן להקדשן נפדין דלא חשיב כ"כ הקדש: אמרי א"כ. הוא דמשום הכי יקברו דאין פודין לכלבים ליתני אם נעשו טרפה יקברו דמשמע דאע"ג דאכתי הוו חיים ואיפשר להעמידן ולהעריכן אפי' הכי יקברו דאין פודין לכלבים אבל מדמיירי לאחר מיתה אם מתו יקברו ש"מ משום (הכי) דהוו בכלל העמדה והערכה אלא מיתוקמא כר' שמעון ולא רבנן: ואיבעי' אימא לעולם מיתוקמא נמי כרבנן ורב כר' יוחנן סבירא ליה דאמר בפ' אחרון דתמורה לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומודין בבעלי מומין מעיקרא. א' הכי זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו איבעי למיתני אין (תני) הכי [נמי]: מנהני מילי. דפסולי המוקדשין שקדם הקדשן למומן פטורין מן הבכורה ומתנות:

א) מדברי רבינו נראה דלא גרס אלא לאו מי אמרת וכו' ורק גרס אמר ליה אביי וכו' ואולי דגם גי' דילן אלא הוא ט"ס וצ"ל ר"ת אמר ליה אביי וכו' רבינו והוא הנכון:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com